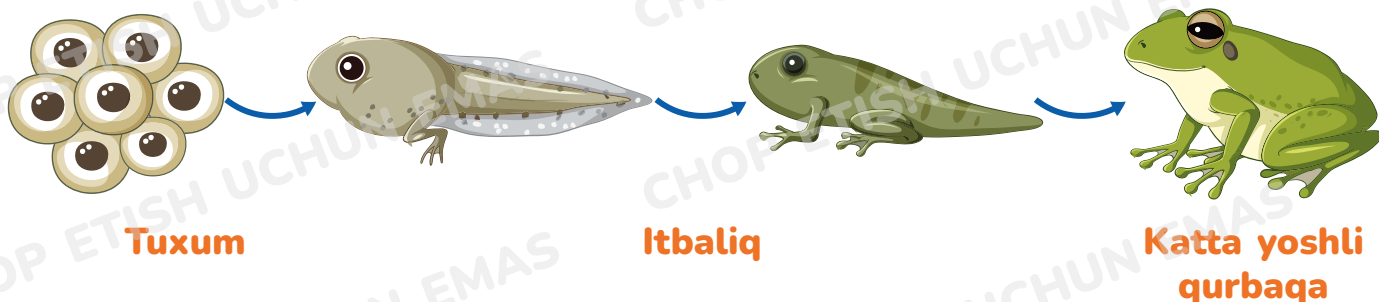

Ilon bilan kaltakesakda qanday umumiylik bor? Ular qurbaqadan nimasi bilan farq qiladi?

1. Suvda ham, quruqlikda ham yashovchilar

Quruqlikda ham, suvda ham yashovchilar, ya'ni amfibiylar – hayotining bir qismini quruqlikda, qolgan qismini esa suvda o'tkazuvchi jonivorlar. Baqa va qurbaqa ham shu guruhga kiradi.

Odatda, katta yoshli amfibiya yosh amfibiya dan mutlaqo farq qiladi. Yosh amfibiylar suvda yashasa, kattalari asosan, quruqlikda yashaydi. Bu jonivorlar turli yoshda turlicha nafas oladi. Masalan, itbaliq dastlab jabralari orqali nafas olsa, katta qurbaqa o'pkasi bilan nafas oladi. Yosh itbaliq suv o'simliklari bilan, katta qurbaqa va baqa hasharotlar bilan oziqlanadi.

Quruqlikda ham, suvda ham yashovchilarning terisi ajoyib bo'ladi. Bu jonivorlar terilari orqali bevosita havo va suvni tortib olib, nafas oladi va suv ichadi.

Qurbaqa o'zining uzun va yopishqoq tili orqali hasharotlarni tutib, ular bilan oziqlanadi. Qurbaqa mayda baliqlarni, hatto o'zining kichik "qarindoshlarini" ham yeyishi mumkin.

1-topshiriq.

Qurbaqaning asosiy xususiyatlarini ta'riflab bering.

2. Ajoyib amfibiyalar

O'zbekistonda suvda ham quruqlikda ham, yashovchilarning faqat ikki turi: ko'l qurbaqasi va yashil baqa uchraydi.

Ko'l qurbaqasi

Yashil baqa

Dunyoda amfibiyalarning juda ko'p turlari mavjud. Masalan, Janubiy Amerika va Afrikada zaharli qurbaqalar yashaydi. Odatda, ular yorqin, quyoshda tovlanadigan tusda bo'ladi. Bunday ko'rinish, xuddi boshqa jonivorlarga "Menga tegma! Men zaharliman!" degan ogohlantiruv xabarini berayotgandek bo'ladi. Bunday qurbaqaning zahri hatto yirik jonivorlarni o'ldirishga ham qodir.

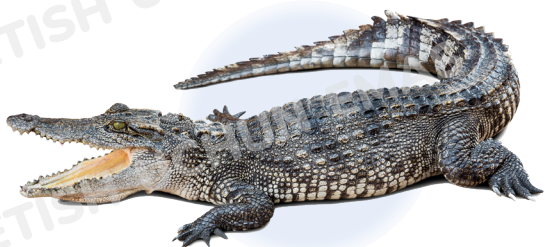

Yashil baqa ham zaharli jonivor hisoblanadi, ammo u inson uchun xavfli emas. Siz nima deb o'ylaysiz, uning zahri nimaga mo'ljallangan?

3. Sudralib yuruvchilar

Sudralib yuruvchilar umurtqali hayvonlar bo'lib, ularning tanasi tangalar, kosalar yoki plastinalar bilan qoplangan. Timsoh va kaltakesak kabi ba'zi sudralib yuruvchilarning uzun tanasida kalta oyoqlar va uchida dumi bo'ladi. Ilonlarning tanasi oyoqlarsiz, egiluvchan. Toshbaqalarning tanasi esa mustahkam kosa bilan qoplangan.

Barcha reptiliyalar sovuq qonli hayvonlar bo'lib, ular o'zlarining tana haroratini boshqara olmaydi. Ammo tanalari organizmni isitishga energiya sarflamagan uchun, qushlar va boshqa issiq qonli hayvonlarga qaraganda, uzoq muddat ovqatlanmasdan yashashi mumkin.

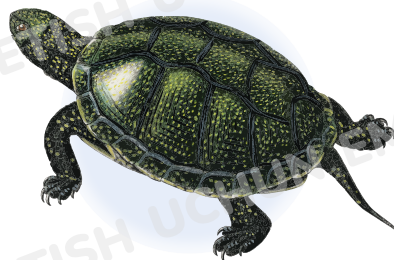
Timsoh

Ilon

Kaltakesak

Toshbaqa

Deyarli hamma sudralib yuruvchilar yirtqich hisoblanadi. Faqat o'simliklar bilan oziqlanadigan ba'zi toshbaqalar bundan mustasno. Boshqa sudralib yuruvchilar doimo yoki vaqti-vaqti bilan go'sht, o'laksa, hasharot bilan oziqlanadi.

Nima uchun ilonlar va kaltakesaklar quyoshda isinishni yoqtiradi?

O'lkamizda yashovchi biror-bir sudraluvchi haqida ma'lumot tayyorlang.

4. Sudralib yuruvchilarning turlari

Timsoh – sayyoramizning eng qadimgi jonivorlaridan biri. U aqlli va xavfli yirtqich hisoblanadi. Timsohlar umri davomida tinimsiz o'sadilar. Ularning ba'zi turlari 80 yil umr ko'rib, uzunligi 7 metrgacha yetishi mumkin.

Timsohlar o'zlarining o'ljalarini daryo va ko'llar qirg'oqlaridagi sayoz joylarda poylab turadilar. O'lja suv ichgani kelganida, timsoh unga tashlanadi va uni suvga olib tushib ketadi.

Ilon – yirtqich sudralib yuruvchi bo'lib, tanasining mushaklarini to'liqsimon qisqartirish hisobiga harakatlanadi. Ilonning ko'rish qobiliyati juda ham yaxshi rivojlangan. U ko'zlari yonidagi maxsus chuqurchalar yordamida atrofdagi predmetlardan keladigan issiqlikni sezadi. Bundan tashqari, ilonning ham hid bilish xususiyati ajoyib. Unda burun vazifasini til bajaradi. Shu sababli ilon hidni yaxshiroq sezish uchun, vaqti-vaqti bilan tilini chiqaradi va shu orqali yaqin atrofda o'lja bor-yo'qligini aniqlaydi.

2-topshiriq.

Qaysi hayvonlar sudralib yuruvchilar, qaysilari amfibiyalar ekanligini daftaringizga belgilang.

Ham quruqlikda, ham suvda yashovchilar hamda sudralib yuruvchilarning umumiy va farqli jihatlarini yozing.